

Daut XHEMAILI

SI ISHIN DHE SI I PASHË UNË DEMONSTRATAT E VITIT 1981

Fundi i viteve të '80-ta, konsiderohen si vite të rilindjes së shqiptarëve në ish- Jugosllavi, me zhvillim të theksuar ekonomik dhe sidomos arsimor të Kosovës, me numër të madh të studentëve dhe me interesim të madh të rinisë për dituri. Në këto kushte po shtoheshin zërat dhe kërkesat e shqiptarëve, sidomos nga rinia dhe studentët që kërkonin barabarësi me popujt tjerë dhe status të barabartë në Jugosllavi.

Shqiptarët kishin edhe pakënaqësi politike dhe ekonomike, të cilat studentët dhe intelektualët e asaj kohe i diskutonin kudo. Por shkurt, drejtë dhe qartë këto kërkesa artikuloheshin në shtypin ilegal të kohës, përmes parullave apo trakteve që kohë pas kohe grupet e ndryshme atdhetare të organizuara i shpërndanin nëpër viset e ndryshme shqiptare. Vdekja e Titos, nënkuptonte fundin e krijesës së tij «Jugosllavia e Titos», hapur dhe zëshëm shpreheshin pakënaqësitë dhe mospajtimi për gjendjen e shqiptarëve deri te kërkesa për të drejtën për vetëvendosje të shqiptarëve, që padrejtësisht dhe me dhunë ishin ndarë nga shteti amë.

Ndikim për ngritjen kombëtare, kishte shënimi i 100 vjetorit të Lidhjes së Prizrenit si edhe vizitat të organizuara kulturore e artistike dhe sportive nga shteti amë, kudo dëgjohej Radio Tirana dhe Kukësi dhe shikohej Televizioni Shqiptar, të cilat u ndihmuan shqiptarëve të kuptonin drejt pozitën e tyre në Jugosllavi.

Në rrethana të tilla pritej shpërthimi i kësaj revolte gjithë popullore, më 11 mars, filloi si pakënaqësi për kushtet e studentëve të cilët dolën në rrugë, ku qëndruan deri në orët e hershme të mëngjesit. Pas kësaj punëtorët e sigurimit filluan identifikimin e pjesëmarrësve dhe organizatorëve të protestës, edhe pse protesta kishte karakter social, pra krijimin e kushteve më të mira për studentët.

Ndjekja e pjesëmarrësve dhe organizatorëve të protestës, ishte bërë pjesë e debateve në mesin e studentëve dhe natyrshëm bisedohej se si të mbroreshin organizatorët nga burgosja dhe si të vazhdonin protestat. Më 25 mars, në orët e vona të pas ditës nga punëtorët e sigurimit ishte «arrestuar» Ali Lajçi, por ishte liruar nga presioni i studentëve në oborrin e konvikteve.

Prandaj, natën e 25 marsit studentët u organizuan dhe në orët e hershme të mëngjesit dyert e konvikteve i mbyllën derisa studentët të njoftoheshin për protestën para konvikteve. Studentët u grumbulluan në oborr të konvikteve, ku erdhën aktivistë shoqëroro-politik në krye me Azem Vllasin dhe aty studentët paraqitën kërkesat tyre.

Kërkesat ishin jo vetëm për kushtet e studentëve dhe kundër ndjekjes e burgosjes së tyre, por edhe kundër pozitës të pabarabartë të shqiptarëve në Jugosllavi. Azem Vllasi, duke justifikuar politikat zyrtare kërkonte të mos protestohej dhe kërkoi të bëhej një grup i studentëve dhe të shkonin («Komitet») të bisedonin për kërkesat e tyre.

Studentët të pakënaqur me përgjigjet që dëgjuan nga Azem Vllasi, shpalosën parullat dhe u nisën drejt qytetit për të vazhduar protestën. Në qendër të Prishtinës pritej «stafeta e shokut Tito» dhe flitej që Xhavit Nimani kishte urdhëruar njësitë speciale të policisë, që me asnjë çmim mos të lejohet depërtimi i studentëve në qendër të qytetit. Bazuar në këtë urdhër, qendra e studentëve ishte blinduar nga forca të panumërta policore. Studentët u urdhëruan të ktheheshin, sepse do të vriteshin pa hezitim, ata u kthyen, por kjo nuk mjaftoi për policët e përgatitur për të ushtruar dhunë mbi studentët, që sulmuan

nga të gjitha anët dhe me të gjitha mjetet mbi studentët brenda qendrës së studentëve.

Njësitë policore hynë nëpër baraka, në konvikte dhe në dhomat e studentëve duke ushtruar dhunë dhe duke arrestuar studentët deri në orët e vona të natës.

Lajmet për dhunën e shfrenuar policore në qendrën e studentëve, u përhap në secilën familje shqiptare dhe revolta studentore tashmë po bëhej revoltë gjithëpopullore. Tani kudo në mesin e studentëve dhe punëtorëve flitej për vazhdimin e protestave, gjykohej dhuna policore e ushtruar mbi bijtë e bijat e tyre, studentë të pa mbrojtur dhe pa asnjë faj. Revolta e studentëve, intelektualëve dhe punëtorëve, kundër dhunës policore dhe solidarizimi me bijtë dhe bijat e tyre ishte e jashtëzakonshme, në popull ziente pakënaqësia e cila pritej të shpërthente në çdo moment. Nga 26 marsi, shqiptarët po përgatiteshin për përgjigjen e madhe për klasën politike të Kosovës dhe Beogradin zyrtar dhe pikërisht në mesditën e 1 prillit, mjaftoi një thirrje në Qendrën e studentëve dhe studentët vërshuan si lumë i tërbuar drejt qytetit.

Njësitë policore kishin reaguar, duke bllokuar rrugën ndërmjet Fakultetit Ekonomik dhe Teknik, ku filloi grumbullimi i protestuesve. Rruga dhe trotualet ishin të ngushta për protestuesit, atyre iu bashkuan punëtor dhe qytetar të Prishtinës, që tani kishin dalë hapur në mbrojtje të kërkesave studentëve. Bashkimi i klasës punëtore dhe qytetarëve me studentët pritej me duartrokitje dhe entuziazëm të theksuar, diku rreth orës 14.00 ishte vendosur të depërtohej në qendër të Prishtinës, u dëgjua thirrja: Përparaaaaaa!

Protestuesit u hodhën përpara, policët sulmuan protestuesit e rreshtit të parë, ata u kthyen prapa, por me thirrjen përpara masa e madhe u hodh në sulm dhe më nuk kishte forcë policore që mund të ndalte këtë fuqi shpërthyes. Policët humbën para protestuesve që pushtuan qendrën e qytetit dhe u ndalën para Komitetit Krahinor.

Nuk ishte e rastit grumbullimi para Komitetit Krahinor, sepse aty po zihej fati i kërkesave të studentëve. Aty po përgatitej edhe konfrontimi i madh i klasës politike vazale, zbatuese e politikave

Jugo-serbe në Kosovë me popullin shqiptar. Kjo klasë politike doli definitivisht kundër kërkesave të drejta të popullit shqiptar.

Para Komitetit duke shfrytëzuar një dru, disa folës iu drejtuan demonstruesve me megafon, në këto momente ka ardhur një grup i protestuesve që dukeshin të organizuar, të cilët duke hapur rrugën thanë : « Lironi rrugën për këtë punëtorin ». Fjalimi i punëtorit ka qenë shumë domethënës dhe emocionues për demonstruesit, sidomos fjalët që paraqitnin kërkesat e popullit për barazi, për status të barabartë me Republikat tjera dhe kundër shtypjes e shfrytëzimit të pasurive të Kosovës. Kur pritej që dikush nga strukturat shoqëro-politike të dilte para demonstruesve dhe t'u përgjigjej kërkesave të tyre. Klasa politike kishte përgatitur përgjigjen « politike », dhe kjo përgjigje ishte zier në kuzhinat serbe dhe ajo së pari do të shpërndahej përmes njësive policore serbe. Tinëz u hapën dyert e Komitetit, nga aty nuk dolën strukturat shoqëro-politike, por nga aty shpërtheu dhuna policore kundër demonstruesve. Nga aty në vend të përgjigjes politike doli fytyra e vërtetë e zbatuesve të politikës serbe në Kosovë, pra nga Komiteti i politikës, dolën Njësitë speciale serbe të cilat u hodhën pa asnjë paralajmërim mbi demonstruesit. Filloi jo vetëm shpërndarja e demonstruesve, por edhe ndjekja e tyre nëpër rrugët e Prishtinës të cilat u shndërruan në fushëbeteja në mes të protestuesve dhe njësive speciale serbe. Demonstruesit u shpërndanë në grupe të vogla dhe u barrikaduan në vende dhe pozita të përshtatshme për vazhdim të protestës.

Më 2 prill, Prishtina u shndërrua në shumë fushëbeteja të luftës, në mes të demonstruesve dhe njësive speciale serbe nga të cilat hidhej gaz lotsjellës, i cili herë here u kthehej policëve, disa demonstrues i lënduan duart nga gazi i cili u shpërthente në duar. Në demonstrues gjuhej edhe nga armët e zjarrit, para Sallës « 1 tetori », ishte një pikë ku disa qindra demonstrues konfrontoheshin me njësinë policore të barrikaduar tek semaforët para menzës së studentëve.

Krismat e armëve të zjarrit ishin të shpeshta në Prishtinë, e cila ishte shndërruar në arenë luftimesh në mes të demonstruesve duarthatë dhe njësive speciale policore serbe të armatosur deri në

dhëmbë. Pas krismave nga armë të zjarrit dëgjoheshin sirenat të automjeteve të ndihmës së shpejtë që bartnin të vrarët dhe të plagosurit.

Më 2 prill, ishte luftë apo kryengritje popullore shqiptare, vetëm se njëra palë ishin policë nga Serbia të armatosur deri në dhëmb. Aty është plagosur një demonstrues në këmbën e majtë në pjesën e sipërme. Prej policëve tek menza e studentëve, gjuhej me armë zjarri, një plumb ka kaluar shumë afër meje dhe ka goditur në gjoks në pjesën e sipërme të shpatullës së majtë një tjetër demonstrues. Në orët e pasditës u dëgjuan lëvizjet e tankeve, Ushtria Jugosllave ishte në rrugët e Prishtinës. Ishte shpallur gjendja e jashtëzakonshme në Kosovë. Të nesërmen, në atmosferën e gjendjes të luftës i vetëm jam nisur me autobusë për Viti, aty kuptova që kishte pasur demonstratë, u nisa drejt fshatit tim Beguncë në këmbë i lehtësuar që edhe Vitia u solidarizua me qytetet tjera të Kosovës.

Strukturat shoqëro-politike vazale, filluan procesin e identifikimit dhe gjykimit të demonstruesve, ata u rreshtuan kundër kërkesave të popullit shqiptar. Politikanët e Kosovës në vend të dëgjimit të zërit të popullit, në vend të shfrytëzimit të këtyre pakënaqësive popullore të shprehura në rrugë dhe në vend se në organet e tyre të shtronin këto kërkesa për zgjidhje, me vazalitetin Jugosllav iu nënshtruan presionit të politikës Jugo-serbe.

Demonstruesit u quajtën kundërrevolucionar, nacionalist e irredentist, prishës të vëllazërim - bashkimit dhe rrënues të Jugosllavisë së Titos e çka jo tjetër. Shtypi dhe televizioni u vunë në shërbim të kësaj politike Serbo-sllave dhe vazalët shqiptar çirreshin për dënimin e kundërrevolucionit në Kosovë.

E vetmja përkrahje, siç pritej erdhi nga Shqipëria amë, ajo erdhi në momentin më të rëndësishëm dhe tregoi që shqiptarët nën Jugosllavi nuk ishin të vetëm dhe të pambrojtur. Kjo mjaftonte për shqiptarët që të vazhdonin me kërkesat e tyre të drejta për liri dhe barazi brenda Jugosllavisë dhe të drejtën e popullit shqiptar për vetëvendosje. Zjarri i luftës për liri ishte ndezur, ky zjarr më nuk

mund të shuhej as me tanket serbe dhe as me krejt arsenalin ushtarak
Jugo-serb drejtuar kundër shqiptarëve.